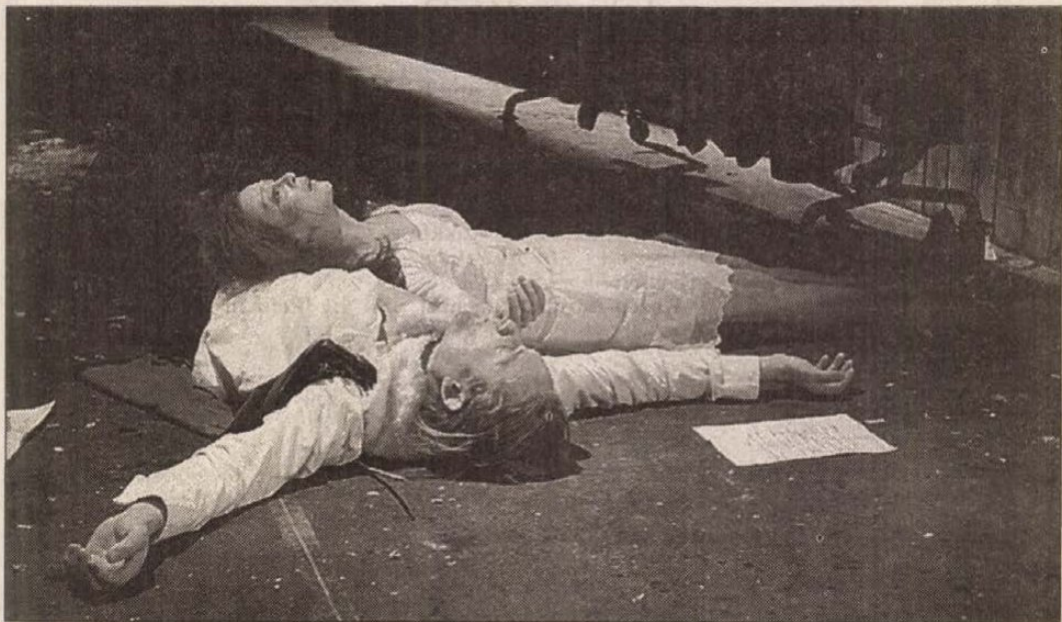

SZÍNHÁZI ESTÉK

Baal

Igazi tűz ég a Vígyszínház manzárdjának játékterében. Igazi vizet öntenek egymásra a szereplők. Igazi tócsákon csúszik meg a játsszók cipősarka. Igazi nyers tojást isznak: igazi nyák himbál ajkukon. Igazi tojást csapnak egymáshoz: üzekedés iszamatá idézi a nedves beszennyezés vagy lemészárolt testek kiontott belsősegeit. Igazi a nézőkkel szembe fordított két roppant tükör: ellenőrizheti jelenlétét a *Baal* közönsége. Igazi a WC-csésze. Igazi a tartálya. Igazi folyadék van benne. Igaziból fuldokol, akinek belényomják arcát. Sok igazi kellék van a vígszínházi háziszínpadon Bertolt Brecht korai darabjának *Eszenyi Enikő* rendezte előadásán; maga az előadás pszeudoszínház. Képzletgazdagon, tehetségesen, nagyvonalúan az; pazarlóan pénzzel, anyaggal, emberrel, leleménnyel, figyelemmel és munkával. Sanyarú napjainkban példás elmélyedés, példás kivétel. Föllelkesített munkatársak, pontosság, szakszerűség, elámitó részéredmények, nyámnyogó kicsiny közhelyek kevés mutogatása helyett két kézzel szórt képek, patakzóan áradó jelenekek, színházi bőségszaru.

Mint a színház, mi is Brechtel végezhetünk leghamarabb. A húszéves B. B. fogadásból négy nap alatt válaszdarabként írta a Baalt, fölindulva Hanns Johstnak a költő Grabbéról való drámájától. (Johst, utóbb a náci irodakamara elnöke, egyetlen mondatával halhatatlanná lett: „Ha a kultúra szót hallom, a pisztolyomhoz kapok.”) A színház műsorfüzete azt állítja: a Baal öt szövegváltozatából csinált hazai mait *Böhm György*, *Almási-Tóth András*, *Rácz Erzsébet*, *Eszenyi Enikő*, *Kurdi Imre* versfordításaival, valamint *Eörsi* és *Becher-Csorba Győző* betétként alkalmazott verseivel. Nem érdemes német filológusoknak akkurát összevetni a változatokat: ugyanazt a Brecht-puzzle-t hallhatjuk, mint az Új Színházban vagy a Budapesti Kamaraszínház Koldusoperájánál: íróilag-költőileg nagyothaló szövegezés ez, iskolai rosszkodás a félklasszikussal. Jó vaszkosakat beszéltek a szereplőkkel, világossá téve a költő fél-

„Baal helyett Kaszást és kapcsolatait látjuk”

SZABÓ BARNABÁS FELVÉTELE

reérthetőségeit. Tagadhatatlan, van ezeknek az átdolgozásoknak büszke önképzőköri jellegük: szegény B. B., megmutattuk volna neki, mint kell rendezes megírni egy szindarabot! Tény, a költő visszatérően elégedetlen volt ifjúkori drámai önvallomásával. Tény az is, nem Brecht-szemináriumon vagyunk, hanem színházban, s ha a társulat nemcsak szétszedni tudja az elébe került szindarabot, hanem értelmes előadással összerakni a maga habarékát: vaskalaposság minden ellenvetés.

A vígszínházi estétől nem kérhetjük számón, hogy *Kaszás Attila* nem fedi a szindarabban megrajzolt őszeni, férfira-nőre ellenállhatatlan, korlátlan természetű vadembert, azon sem érdemes gúnyolódni, hogy Brecht költészetének karizmája helyett többnyire Kaszás haszimat látjuk. (A rossz szöveccel az átdolgozás gátlástalanságai biztatnak. „Hattyúk? Baszhatjuk!” – hallani a Vígben. Fölösleges gondolkodni, melyik variánsban szerepelt Brecht-nél és miként szólt németül.) Baal helyett Kaszást és kapcsolatait látjuk. Század eleji vadzseni helyett nyugtalan kortársunkat. A csere nem látszik rossz üzletnek. Brecht-fölújítás helyett drámai képek a máról. Kaszás megmutat mindent. A nadrágját is letolja, többször a kelleténél. Gitárhoz nyúl, többször a kelleténél, hogy *Akos* jelentéktelen dalaikat elénekelje. A trükköknél

merészebb azonban Eszenyi színészvezetése, az a természetes készsége, hogy magától értetődően tud megjeleníteni bonyolult emberi kapcsolatokat, mély képekben a legellentmondásosabb szerelmi jeleneteket tudja megérezkíteni. Egy elhálást követően Kaszás tréfás-ügyetlenséggel fölöltözteti *Pap Verát*, kedveskedő infantilitás játékoságában átélhető a nézőnek a költőien ábrázolt szerelem. *Pap Vera* riadozó odaadása, *Kerekes Éva* őszinte szép kislányos mosolya és a pesti színházakon körbeporzott ártatlan tisztasága, *Börcsök* lehengerlő személyisége és vérmérséklete, *Hullan Zsuzsa* ázottsága és a két kislányszereplő döbbenetes ártatlan arcátlanlansága a szerelmi megalázottságnak, várakozásnak, megcsalásnak, kizsákmányoltságnak, újramerítkezéseknek érzékeny antológiáját adja. Eszenyi emberismerete, őszintesége megragadó ezekben a pillanatokban, és nem mentesíthető attól a rendezői képességétől, hogy rábíra társait a feltárukozásra. A szerelmes jelenetek kiegészülnek *Alföldi* kliséktől, engedmények-től mentes szigorú és pontos férfipartnerségével. A merész megoldások mindvégig az izlés határain belül maradnak – igaz: kitárgult izlésén –, igazságuk igazolja használatukat. Egymást kintó, egymástól megváltást remélő emberi ördögmozgatót görget Eszenyi előadása. Kintló kintásokat, összeforrott elidege-

nedéseket. *Borbiczky*, *Kálid Artúr*, *Vallai* triója a társadalmat képes megjeleníteni gyorsöltözések sokaságában. Három fregoli: hol pap, hol favágó, hol költő, hol koldus, Izsó búsuló juhásza, Winnetou törzsfőnök és Wiskas törzsi varázsló.

Ennyi jó elmondása után mi a visszatetsző a Baalban? Az előadást nem kizárólag Eszenyi rendezte. Megosztotta a teret és a játékidő java részét *Kentaur*-ral, aki jelentős festő, nagy teatrális tehetség. Irtózik a kulisszák közhelyeitől, a szcenirozás divatjainak elhervadt művirágaitól. Eredeti látványvilágot kínál. Megszabja a színpadot, fékezi a játékot, ellepi a szerzőt, a rendezőt és a szereplőket. *Bartha Andreával*, a jelmeztervezővel töméntelen értékes látványvilágot látják el a nézők szemét. Csupa meglepetés, csupa kultúra, csupa lelemény, eredeti forma, szabás, szín, anyag. Önálló művészek. Úgy érzem: kinőtték feladatköruket. Nem szolgálni, uralkodni feszíti őket képességük. Ahogy Jozef Szajna levált a diszlettervezésről és mobil képzőművészeti színházat szervezett, nemsokára megteszik a rabszolgafelszabadítás lépéseit. Addig azonban kicsit fárasztó a két egymáshoz nem párosuló színházat együtt nézni. S mivel többet kap a szem, mint az ész: néha úgy érzem, a Peer Gyntöt látom. Kísérőnőm viszont a Bál a Savoybant.

M. G. P.